

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamist 2013

Märt Hennoste, eesti keele peaspetsialist

Põhikooli lõpueksamiga hinnatakse riiklikus õppekavas määratletud üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist, õppeainete õppe- ja kasvatusesmärkide saavutatust ning kooliastme õpitulemuste omandatust.

Eksami eesmärgid:

- saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- teha otsus põhikooli lõpetamise kohta.

2013. aastal laekus SA Innove analüüsimiseks 1439 eksamitööd. Nende põhjal on eksami tulemused järgmised.

Tabel 1. Eksami tulemused

1487 tööd	Osa 1	Osa 2	Ül 1.1	Ül 1.2	Ül 2.1	Ül 2.2	Ül 2.3	Ül 2.4	Ül 2.5	Ül 2.6	Tule- mus
Kesk- mised punktid	24,27	50,65	16,21	8,06	27,64	6,45	3,69	4,94	3,61	4,23	74,81
Kesk- mine %	80,90	72,36	81,04	80,63	69,09	80,57	73,84	70,60	72,29	84,66	74,81
Min tulemus	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	18
Max tulemus	30	70	20	10	40	8	5	7	5	5	100
Stan- dard- hälve	4,33	11,10	3,19	1,81	8,43	1,21	1,21	1,18	0,75	1,00	14,09

Valimi põhjal oli eksamitöö keskmine tulemus 74,81 punkti (2012 – 73,22; 2011 – 71,91). Lugemisosa eest said õpilased keskmiselt 80,90% punktidest (2012 – 82,32%; 2011 – 76,82%). Kirjutamisosa keskmine tulemus oli 72,36% (2012 – 69,33%; 2011 – 69,91%). Seega lahendasid õpilased lugemisosa ülesanded eelmise aastaga võrreldes natuke kehvemini, kirjutamisosa ülesandeid aga paremini. Kokkuvõttes on eksamitöö keskmine tulemus paranenud kolmel viimasel aastal.

Lugemisülesannete 1.1 ja 1.2 tulemused olid ligilähedased. Lugemisülesanne 1.1 põhines Uku Randmaa reisikirja „Minu maailmameri“ katkendil ning selle lahendamise keskmine tulemus oli 81,04%. Lugemisülesanne 1.2 oli koostatud Viio Aitsami artikli „Rahvuslind suitsupääsuke saab 50aastaseks“ põhjal ning selle lahendamise keskmine tulemus oli 80,63%.

Keeleülesannetest saadi kõige paremini hakkama sõnatähenduste tundmist kontrolliva ülesandega 2.6 (keskmine lahendusprotsent 84,66) ning sõnade kokku- ja lahkukirjutamise ülesandega 2.2 (80,57%). Kõige raskemaks osutus täheortograafial põhinev ülesanne 2.4 (keskmine tulemus 70,60%). Arvsõnade õigekirja kontrolliva ülesandega 2.3 ja sõnade vormimoodustust kontrolliva ülesandega 2.5 tuldi toime keskmisel tasemel, tulemused vastavalt 73,84% ja 72,29%.

Positiivne on see, et tekstiloomes ülesande 2.1 keskmine tulemus on viimastel aastatel järjepidevalt paranenud (2013 – 69,09%; 2012 – 67,63%; 2011 – 63,35%). Kokkuvõttes on õpilaste funktsionaalne lugemis- ja kirjutamisoskus aasta-aastalt vähehaaval paranenud.

Tabel 2. Eksami tulemused kooli asukoha järgi

Asukoht	Õpilaste arv	Õpilaste %	Keskmine tulemus, %	Min tulemus	Max tulemus	Standard-hälve
Maakonnakeskuse koolid	334	23,21	77,08	29	100	13,33
Suurlinnakoolid	427	29,67	76,46	40	100	13,07
Valla- ja väikelinna-koolid	678	47,12	72,66	18	99	14,77
Kokku	1439	100,00	74,81	18	100	14,09

Tabel 3. Eksami tulemused koolitüübi järgi

Koolitüüp	Õpilaste arv	Õpilaste %	Keskmine tulemus, %	Min tulemus	Max tulemus	Standard-hälve
Põhikool	372	25,85	74,57	22	99	14,58
Ühe õppeasutusega tegutsevad põhikool ja gümnaasium	1067	74,15	74,89	18	100	13,92
Kokku	1439	100,00	74,81	18	100	14,09

Valimi põhjal saavutasid kõige kõrgema keskmise tulemuse maakonnakeskuste koolid (77,08%), millele järgnesid suurlinnakoolid (76,46%) ning valla- ja väikelinnakoolid (72,66%). 2012. aastaga võrreldes on nii maakonnakeskuste, suurlinna- kui ka valla- ja väikelinnakoolid oma keskmist tulemust paari protsendi võrra parandanud, koolide järjestus on seejuures jäänud samaks.

Koolitüübiti analüüsides on tulemused ühtlasemad kui piirkondliku võrdluse puhul. Kõrgeim on eesti keele õpetuse tase põhikooli osaga gümnaasiumides, keskmine tulemus 74,89% (2012 –74,35%; 2011 – 72,93%). Kuid põhikoolid on sel aastal teinud arengus märgatavaid edusamme ning jõudnud gümnaasiumide põhikooliosadele ligilähedase tulemuseni 74,57%. 2012. aastal oli põhikoolide keskmine tulemus 70,39% ning 2011. aastal 69,69%. Eesti keele õpetuse taseme ühtlustumine erinevates koolitüüpides on tähelepanuvääriv muutus hariduse kvaliteedis ja selle tagamises õpilastele.

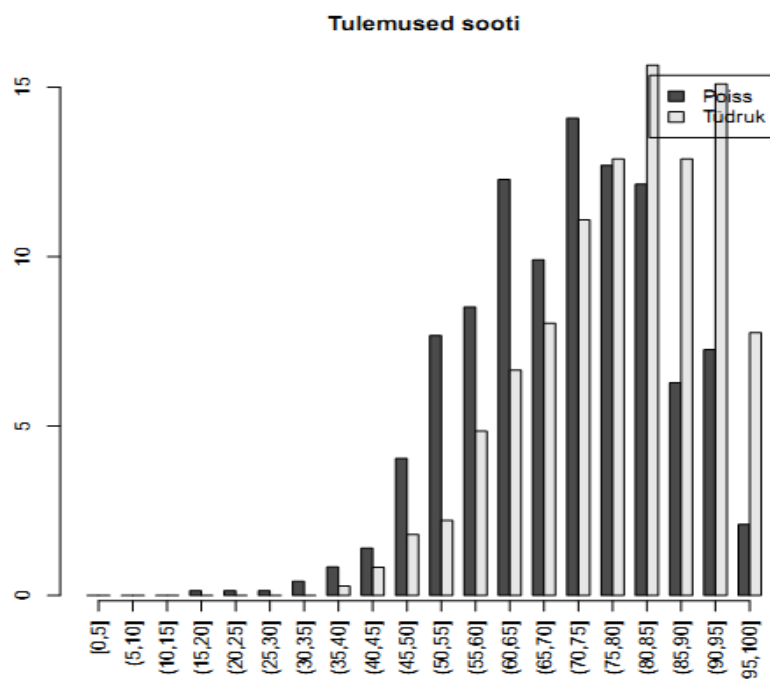
Tabel 4. Eksamitulemused sooti

	Arv	Õpilaste %	Keskmine tulemus punktides	Keskmine tulemus, %	Min tulemus	Max tulemus	Standard-hälve
Poisid	717	49,83	70,80	70,80	18	100	14,01
Tüdrukud	722	50,17	78,79	78,79	39	100	13,01
Kokku	1439	100,00	74,81	74,81	18	100	14,09

Tabel 5. Ülesannete statistika sooti

	Poiste keskmised punktid	Poiste tulemuste keskmine %	Standard-hälve	Tüdrukute keskmised punktid	Tüdrukute tulemuste keskmine %	Standard-hälve
Ül 1.1	15,63	78,14	3,22	16,78	83,91	3,05
Ül 1.2	7,84	78,37	1,92	8,29	82,87	1,68
Ül 2.1	25,38	63,45	8,54	29,87	74,68	7,71
Ül 2.2	6,24	77,97	1,24	6,65	83,15	1,14
Ül 2.3	3,48	69,54	1,26	3,91	78,12	1,11
Ül 2.4	4,70	67,14	1,18	5,18	74,03	1,13
Ül 2.5	3,48	69,64	0,72	3,75	74,93	0,76
Ül 2.6	4,10	82,01	1,02	4,36	87,29	0,95

Graafik 1. Eksamitulemused sooti

Poiste keskmine eksamitulemus oli 70,80 punkti, tüdrukutel 78,79 punkti. Võrreldes varasemate aastatega on poiste ja tüdrukute eksamitulemuste vahe vähenenud. 2013. aastal oli see 7,99%; 2012. aastal aga 10% ning 2011. aastal 10,75%. See on positiivne muutus, mis näitab tüdrukute ja poiste keeleoskuse järkjärgulist ühtlustumist. Tähelepanuvääriv on ka see, et poiste keskmine eksamitulemus on kasvanud jõudsamalt kui tüdrukutel. 2012. aastaga võrreldes suurenes poiste keskmine eksamitulemus 2,58%, tüdrukutel aga 0,57%.

Ülesannete statistika poiste ja tüdrukute võrdluses annab võimaluse neid muutusi üksikasjalikumalt vaadelda. Tabelist 5 on näha, et tüdrukud lahendasid kõiki ülesandeid poistest paremini. Seejuures on kõige väiksem erinevus (4,5%) ülesande 1.2 puhul (publitsistliku teksti lugemine). Umbes viie protsendi võrra lahendasid tüdrukud poistest paremini ülesande 1.1 (ilukirjandusliku teksti lugemine), erinevus 5,77%; ülesande 2.2 (sõnade kokku- ja lahkukirjutamine), erinevus 5,18%; ülesande 2.5 (käändsõna vormimoodustus), erinevus 5,29% ning ülesande 2.6 (sõnatähenduste tundmine), erinevus 5,28%. Rasked on poistele tüdrukutega võrreldes aga täheortograafia (ülesanne 2.4, erinevus 6,89%) ning tekstiloom (ülesanne 2.1, erinevus 11,23%). Tõsi, tekstiloomes on poiste ja tüdrukute tulemuste erinevus varasemate aastatega võrreldes vähenenud rohkem kui neli protsenti (2012 – 15,77%; 2011 – 15,61%), kuid need valdkonnad vajavad õppetöös endiselt erilist tähelepanu.

Analüüsidest poiste ja tüdrukute tulemusi eksamitöö osade kaupa, st võrreldes nende lugemis- ja kirjutamisoskust tervikuna, näeme, et tüdrukute tulemused olid poistest lugemises 5,34% (2012 – 3,4%; 2011 – 6,98%) ja kirjutamisoskuses 10,76% (2012 – 12,83%; 2011 – 12,29%) paremad. Kui analüüsida tulemusi kogu eksamitöö arvestuses, siis on nii poiste kui ka tüdrukute funktsionaalse lugemis- ja kirjutamisoskuse tase 2012. aastaga võrreldes paranenud.

Tabel 6. Aasta- ja eksamihinnete võrdlus sooti

	Arv	Aastahinnete keskmine	Eksamitöö keskmine
Poisid	717	3,61	3,67
Tüdrukud	722	4,09	4,04
Kokku	1439	3,85	3,86

Tabel 7. Aasta- ja eksamihinnete sagedused

Aasta Eksam	1	2	3	4	5	Kokku
1	0	0	1	0	0	1
2	0	7	11	0	0	18
3	0	12	355	73	2	442
4	2	1	121	468	109	701
5	0	0	2	63	212	277
Kokku	2	20	490	604	323	1439

Aasta- ja eksamihinnete põhjal võib väita, et eksamitöö oli õpilastele jõukohane ning koostatud koolide keskmist taset arvestades. Valimisse kuulunud poiste aastahinnete keskmine oli 3,61 ning eksamitööde keskmine tulemus 3,67 palli. Tüdrukuid oli koolis hinnatud keskmise hindega 4,09; eksamitöö lahendasid nad keskmisele hindele 4,04. Ühtlasi näitavad need arvud, et poisse hinnatakse koolis pigem natuke alla ning tüdrukuid üle.

Aasta- ja eksamihinnete sagedusi võrreldes (tabel 7) selgub, et koolis hinnatakse õpilasi sageli madalamalt, kui nende teadmised ja oskused seda väärivad, sest koguni 25% õpilastest, kes olid koolis hinnatud kolmega, suutsid eksamitöö teha hindele „4“. Koolis neljaga hinnatud õpilaste puhul esineb pea võrdselt nii üle- kui ka allahindamist. 12% koolis neljaga hinnatud õpilastest tegi eksamitöö hindele „3“ ning 10% hindele „5“. Koolis viiega hinnatud õpilaste puhul aga on liiga sageli tegemist ülehindamisega, sest koguni 34% õpilastest ei suutnud eksamitööd teha hindele „5“. Tabelist selgub ka see, et praeguse viieballilise hindamissüsteemi puhul kasutatakse praktikas vaid nelja hinnet. Seega võime väita, et

koolihindamises on liiga palju subjektiivsust, mille üks põhjus on ka hindamisskaala lühidus, mis ei võimalda õpetajatel õpilasi piisava täpsusega hinnata. Hindamise täpsust mõjutab ka hindamisskaala ebaloomilisus, sest viiest hindest kaks (hinded „1“ ja „2“) on negatiivsed ning kolm (hinded „3“, „4“ ja „5“) positiivsed.

Eksamitöö analüüs üksikküsimuste kaupa annab täpsema ülevaate õpilaste teadmistest ja oskustest. Ilukirjandusliku teksti lugemise ülesanne 1.1 põhines Uku Randmaa reisikirja „Minu maailmameri“ katkendil. Sellel tekstil põhinevad ülesanded jagunesid kaheks: a) avatud vastustega ülesanded, b) valikvastustega ülesanded. Avatud vastustega ülesannete lahendamise keskmine tulemus oli 82,94%, valikvastuste puhul 64%. Avatud vastustega ülesanded sisaldasid nimetamise, selgitamise, põhjendamise, järeldamise ning näidete ja andmete leidmise küsimusi. Raskemaks osutusid põhjendamisülesanne 1.3 (*Nimeta põhjused, miks oli Uku Randmaal keeruline pääseda Ahe rõngassaare laguuni*, keskmine tulemus 72,93%) ning mõiste selgitamise ülesanne 1.4 (*Mida nimetab autor pärlipreenraks?*, keskmine tulemus 71,09%). Raskeks osutus õpilastele ka mõistele *koeraelu* teksti põhjal valikvastuste hulgast õige vaste leidmine, keskmine tulemus 39,12%. Ülesannetega, mis nõudsid õpilastelt põhjendamist (näiteks ülesanded 1.1; 1.7) selgitamist (1.8), näidete leidmist (ül 1.6) järeldamist (ül 1.5) saadi hakkama hästi või väga hästi. Rohkem tähelepanu vajab õppetöös töö õpilaste sõnavaraga, mille ahtusest tulenevad sageli ka tekstimõistmise probleemid.

Lugemisülesanne 1.2 põhines Viio Aitsami artiklil „Rahvuslind suitsupääsuke saab 50aastaseks“ ning sisaldas vaid avatud vastustega küsimusi. Publitistliku teksti puhul said õpilased hästi hakkama ülesannetega, mis nõudsid neilt teksti info vahendamist (ül 2.1 ja 2.3), raskust ei valmistanud ka põhjendamisülesanne 2.2. Nende ülesannete keskmised tulemused jäid vahemikku 88–92%. Seevastu raskemad olid ülesanded 2.4 (*Leia tekstist rahvauskumus, mis on seotuid pääsukestega*, keskmine tulemus 69,28%), 2.5 (*Mitu protsenti suitsupääsukesepaaridest pesitses 2011. aastal üks kord?*, keskmine tulemus 70,95% ning ülesanne 2.6 (*1990. aastatega võrreldes on suitsupääsukeste arvukus langenud. Leia tekstist lause, mille põhjal võib seda järeldada, ning kirjuta see täpselt vastusesse*, keskmine tulemus 63,41%). Funktsionaalse lugemise õpetamisel vajab enam tähelepanu ka töö selliste tekstidega, mis sisaldavad arvandmeid ning nende tõlgendamist.

Kui võrrelda lugemisülesannete lahendamist sooti, siis saab sedastada, et poistele valmistavad tüdrukutega võrreldes suuremat raskust põhjendamise, mõistete selgitamise, teksti põhjal järeldamise ja tekstist näidete leidmise ülesanded. Kokkuvõttes oli lugemisülesannete keskmine tulemus oli 80,90%, mis vastab hindele „hea“.

Lühikirjandi teema oli 2013. aastal „Mina ja loodus“. Kirjutamisülesandega oli liidetud inimese ja looduse suhteid kajastavaid väljavõtteid ajalehest Virumaa Teataja, samuti toetasid tekstiloomet mõlema lugemisülesande tekstid. Õpilastel oli võimalik alustekstidest inspiratsiooni ammutada või neid vajadusel tsiteerida ja refereerida.

Kirjandi keskmine tulemus oli 69,09% (2012 – 67,63%; 2011 – 63,35%), seejuures tüdrukutel 74,68% (2012 – 75,64%; 2011 – 71,01%) ning noormeestel 63,45% (2012 – 59,87%; 2011 – 55,40%). Seega hinnati neidude tekstiloomet 2012. aastaga võrreldes natuke madalamalt, noormeeste kirjandikirjutamise oskuses aga on viimasel kolmel aastal toimunud märgatav edasimineku, erinevus 2011. aastaga on rohkem kui 8%. Võib ka väita, et tekstiloomes keskmine tulemus on jõudsalt kasvanud eelkõige tänu noormeestele, kes on üha paremini omandanud kirjandi kirjutamise põhitõed.

Tekstiloomes aspektide kaupa olid tulemused järgmised: sisu eest said õpilased 68,38% punktidest (2012 – 64,20%; 2011 – 62,40%); õigekirja eest 64,62% (2012 – 66,33%; 2011 – 58,40%), sõnavara ja stiili hinnati 68,64% (2012 – 70,41%; 2011 – 61,37%) ning teksti ülesehitust 81,17% (2012 – 81,17%; 2011 – 79,02%). Andmetest on näha, et kolme aasta lõikes on järjepidevalt kasvanud kirjandi sisu tulemus, erinevus 2011. aastaga 5,98%. Kirjandi vormi eest saadi sama palju punkte kui 2012. aastal, õigekirja ning stiili aga on võrreldes 2012. aastaga hinnatud madalamalt.

Kirjandi osatulemuste analüüsist selgub, et tekstiloomes õpetamises tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata noormeeste õigekirjale, mis on tüdrukutega võrreldes nõrk, tulemused vastavalt 71,47% ja 57,73%. Teksti sisu, stiili ja vormi puhul ei ole erinevused nii drastilised, kuid jäävad siiski vahemikku 9–11%.

Muutused paremusele said tekstiloomes alguse kolm aastat tagasi, kui kirjutamisülesandega liideti alustekstid. Kirjandi sisutulemuse pidev kasv osutab, et tegu oli õige otsusega. Õpilaste tekstiloomes keskmine tulemus 69,09% vastab hindele „rahuldav“.

Eksamitöö sisaldas viis keeleülesannet. Ülesandega 2.2 kontrolliti sõnade kokku- ja lahkukirjutamise oskust. Ülesande keskmine lahendusprotsent oli 80,57, mis vastab hindele „hea“. Edukamad olid selles oskuses tüdrukud (83,15%), kuid ka poiste tulemus oli küllaltki kõrge (77,97%). Kõige rohkem eksiti sõnade *lehestikuorelil* (õigeid vastuseid 61,08%), *igale poole* (64,21%) ja *valgusenõudlik* (67,76%) kirjutamisel. Seega vajavad õpetamisel suuremat tähelepanu ainsuse omastavas käändes oleva nimisõna kokku- ja lahkukirjutamine järgneva nimisõnaga ning *pool*, *poole*, *poolt* kokku- ja lahkukirjutamise reeglid.

Keeleülesanne 2.3 põhines arvsõnade õigekirjal. Ülesande keskmine lahendusprotsent oli 73,84, mis vastab hindele „hea“. Seejuures oli poiste keskmine tulemus 69,54% ning tüdrukutel 78,12%. Raskemaks osutusid ning vajaksid süvendatud õpetamist aasta kirjutamine järgarvuna (2009. aastal, õigeid vastuseid 64,14%) ning rooma numbrite tundmine ja õigekiri (*LIV peatüki*, õigeid 49,90%). Arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglit (eelneva arvsõnaga kirjutatakse kokku *-teist*, *-kümnend* ja *-sada*) tunti ja osati rakendada seevastu hästi.

Täheortograafial põhineva ülesande 2.4. lahendamise keskmine tulemus oli 70,60%, mis väärrib hinnet „hea“. Poiste keskmine tulemus oli selle ülesande puhul 67,14% ning tüdrukutel

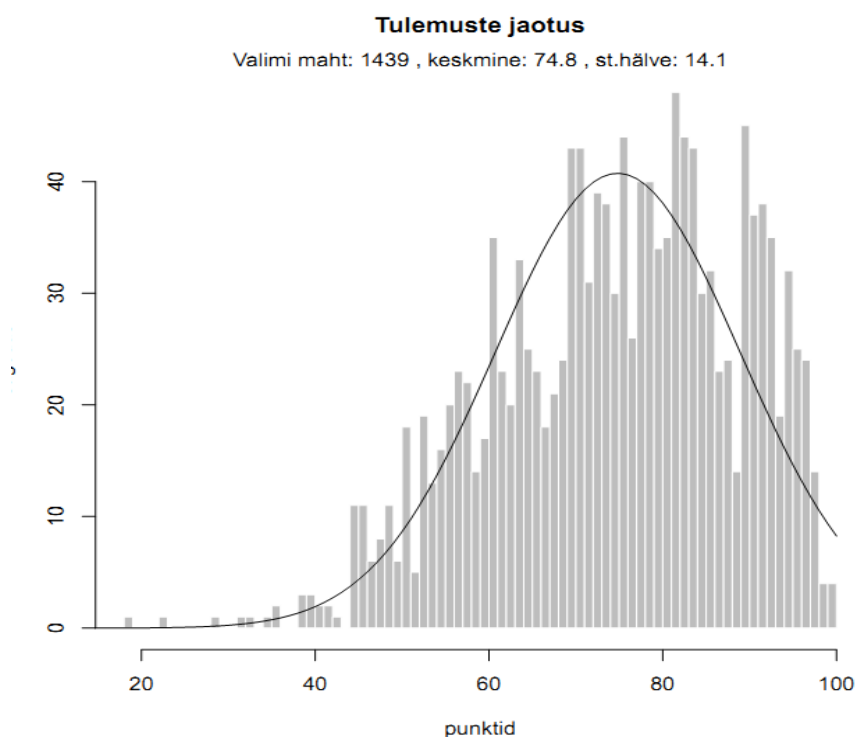
74,03%. Rõõmustav on nentida, et poisid said selle ülesande lahendamise paremini hakkama, kui võis oletada kirjandite õigekirjast. Raske oli õpilastele järgmiste sõnade õigekiri: *afiši* (õigeid 45,27%), *seifi* (51,11%), *peatselt* (60,92%), *mehhanismile* (62,98%), *arhitektiga* (65,09%). Seega on täheortograafias õpilastele kõige raskem üsna igapäevaste vöörsõnade õigekiri.

Ülesandes 2.5 pidid õpilased valida õige sõnavormi ja kirjutama selle lauses lünka. Seegi ülesanne lahendati hindele „hea“, tulemus 72,29%. Poisid lahendasid selle ülesande keskmise tulemusega 69,64%, tüdrukud aga 74,93%. Raske oli õpilastel otsustada sõnade *õudne* (õigeid 42,42%) ja *rätsep* (44,71%) õigete vormide üle. Kuid ka sõnade *mõru* (63,35%) ja *suhkur* (63,98%) õigete vormide äratundmine oli õpilastele keeruline. Seevastu sõnade *küüs*, *kohv*, *kaas*, *kiik* käänamisega, milles kõnekeeles eksitakse sageli, said õpilased hästi või väga hästi hakkama.

Hindele „hea“ lahendati ka ülesanne 2.6, mis põhines tekstist arusaamisel ja draamamõistete tundmisel. Ülesanne oli õpilastele eksamitöö lihtsaim, keskmine tulemus 84,66%, seejuures poistel 82,01% ning tüdrukutel 87,29%. Kõige raskem oli õpilastel leida tekstist vaste sõnale *kurbmäng* (õigeid vastuseid 68,71%), mõtlemisainet pakkus ka mõistele *teose ülesehitus* vaste leidmine (71,12%).

Kokkuvõttes oli keeleülesannete lahendamise keskmine tulemuslikkus 76,39%, mis on ligi viis protsenti kõrgem kui 2012. aastal (71,69%) ning väärib hinnet „hea“.

Graafik 2. Eksamitulemuste jaotus

Koolide hindamiskomisjonide töö põhines eksamitöö võtmel ja hindamisjuhenditel ning oli üldiselt pädev, kuid esines ka vigu üksikute tööde hindamisel. Graafikult 2 on näha moonutused hindepriiridel (45, 70, 90 punkti), mis tähendab, et õpilaste tulemusi on põhjuseta muudetud soovitud hinde suunas. Endiselt on aktuaalne küsimus, kuidas muuta põhikooli lõpueksami hindamine koolides objektiivsemaks, tagada eksamitöö võtmest ja hindamisjuhenditest kinnipidamine. Õpetajate tagasisidelehtedelt selgus, et eksamitöö oli õpilastele jõu- ja eakohane ning huvitav. Eksami korraldus- ja hindamisjuhend ning võti olid arusaadavad. Eksami ettevalmistuses ja korralduses vigu ei esinenud.